

KONSULTACJE SPOŁECZNE

(tekst jest skrótem publikacji „Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej” Dagmir Długosz, Jan Jakub Wygnański. FIP Warszawa 2005, dostępnej na stronie http://nsro.ngo.pl/files/konsultacje.ngo.pl/public/Dok.ngos/obywatele_wspoldecyduja.pdf)

CO MOŻNA ZYSKAĆ, ORGANIZUJĄC KONSULTACJE SPOŁECZNE?

Tak strona samorządowa, jak i społeczna, może w sposób wymierny zyskać, angażując się w konsultacje. Dobrze przeprowadzone konsultacje będą skutkować:

- współtworzeniem efektywnych rozwiązań,
- wykorzystaniem współpracy z partnerami społecznymi do planowania efektywnych procedur wdrażania programów publicznych oraz monitorowania ich realizacji, ich korekty, jak również oceny przebiegu zjawisk społeczno-ekonomicznych, edukacji i informowaniem społeczeństwa o polityce władz publicznych.

Poza wkładem merytorycznym do konsultowanych przez administrację treści, konsultacje dają efekt w postaci:

- wzrostu wzajemnego zaufania i zrozumienia w relacjach samorząd-obywatel i poczucia podmiotowości obywatela w gminie czy powiecie,
- uniknięcia, rozwiązania lub załagodzenia konfliktów społecznych, spowodowanych wdrażaniem niepopularnych, choć koniecznych, decyzji czy zmian,
- zwiększenia prawdopodobieństwa udanych i efektywnych programów publicznych,
- większej świadomości złożoności problemów, przed jakimi stają współczesne samorzady, co przeciwdziałać może populizmowi i wierze w proste rozwiązania,
- promowania tolerancji i zrozumienia dla innych poglądów i stanowisk w życiu społecznym; zaowocować może także wzajemnym zrozumieniem uwarunkowań i potrzeb sektora publicznego i społeczeństwa obywatelskiego,
- stworzenia kanału przepływu wiedzy społecznej, często niedostępnej w inny sposób.

DLACZEGO TAK WAŻNA JEST PARTYCYPACJA OBYWATELSKA?

Partycypacja obywatelska jest częścią nowoczesnego zarządzania sferą publiczną, w której różnice interesów i oczekiwań nie mogą być rozwiązywane wyłącznie przez administracyjne decyzje ani przez mechanizmy czysto rynkowe — powinny być raczej negocjowane i uzgadniane. Z tego punktu widzenia mechanizmy partycypacyjne pozwalają nie tylko na uzyskanie większej społecznej akceptacji, ale także na optymalizację podejmowanych decyzji.

JAK TO SIĘ ROBI W UNII EUROPEJSKIEJ?

W Unii istnieje wiele procedur konsultacyjnych, dotyczących poszczególnych dziedzin. Są też sformalizowane sposoby partycypacji społecznej w podejmowaniu decyzji przez instytucje unijne (komitety, komisje, zespoły itp.).

Od wielu lat Unia Europejska stosuje tak zwaną **zasadę partnerstwa**, jako jedną z zasad opracowywania programów finansowanych ze środków unijnych. Zasada ta oznacza między innymi obowiązek wypracowania tych programów metodami partycypacyjnymi, a także ich partycypacyjny monitoring i ewaluację. Unia Europejska używa w związku z tym pojęcia **partnerów społecznych i gospodarczych**, którymi najczęściej są organizacje pracodawców, przedsiębiorców, rolników, pracowników oraz różne rodzaje organizacji pozarządowych. W praktyce każde państwo szczegółowo określa, jakie rodzaje organizacji i podmiotów traktuje jako partnerów społecznych i gospodarczych. W ostatnich latach można obserwować aktywne uzupełnianie tradycyjnego dialogu trójstronnego z udziałem związków zawodowych, pracodawców oraz władz publicznych o **dialog obywatelski**, czyli z organizacjami pozarządowymi i pojedynczymi obywatelami.

Komisja Europejska 11 grudnia 2002 roku ustaliła ogólne zasady i standardy konsultacji publicznych dla organów Komisji. Należą do nich między innymi:

- dostęp do informacji dotyczących procesu konsultacji,
- zapewnienie dostępu do procesu konsultacji wszystkim zainteresowanym,
- odpowiedni czas na zgłaszanie uwag i opinii (8 tygodni na uwagi pisemne i 20 dni jako minimum na zaproszenie na publiczne spotkanie).

POWINNOŚCI SAMORZĄDU

Podstawą do przeprowadzania konsultacji na poziomie samorządowym są przepisy ustaw o samorządzie gminnym, samorządzie powiatowym, samorządzie województwa czy działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z nimi organa jednostek samorządu terytorialnego mogą przeprowadzać konsultacje społeczne w wypadkach przewidzianych ustawą (wtedy konsultacja jest często obowiązkowa) oraz w innych sprawach ważnych dla tych wspólnot samorządowych, a precyzyjnie mówiąc, konsultacje „z mieszkańcami gminy, powiatu i województwa”. Zasady i tryb przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami wspólnot samorządowych określają uchwały rad odpowiednich jednostek samorządu terytorialnego. Rady odpowiednich szczebli powinny wydać akt prawa miejscowego. Tak ogólne sformułowanie podstaw prawnych konsultacji pozwala stosunkowo elastycznie wykorzystywać różne metody, na przykład spotkania publiczne, zgłaszanie uwag na piśmie, wysłuchanie opinii publicznej, a nawet powołanie lokalnych ciał konsultacyjnych. Przepisy wskazują na możliwość przeprowadzenia konsultacji z pojedynczymi obywatelami — mieszkańcami wspólnoty samorządowej — i z różnymi partnerami społecznymi (organizacjami, w których zrzeszają się mieszkańcy). Z orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego wynika, że konsultacje te są instytucją odrębną w stosunku do referendum lokalnego. Jednocześnie referendum może być zastosowane jako forma konsultacji, ale ma wtedy wyłącznie charakter opiniodawczy, a nie rozstrzygający.

W odniesieniu do organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających w sferze pożytku publicznego, organy administracji publicznej, w tym samorządowej, mogą współpracować z organizacjami pozarządowymi w następujących formach:

- wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków,
- konsultowania z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej.

CZYM SĄ KONSULTACJE SPOŁECZNE?

Istnieje wiele metod szeroko rozumianej partycypacji obywatelskiej. Można wyróżnić trzy podstawowe formy:

Informowanie. Jest to relacja jednokierunkowa — samorząd informuje o decyzjach lub procedurach, które dotyczą obywateli. Informowanie może mieć formę bierną (dostęp do informacji) lub aktywną (promocja, ogłoszenia, spotkania etc.).

Konsultowanie. Relacja ma charakter dwustronny — samorząd proponuje rozwiązania i zbiera opinie na ich temat. Proces jest rozłożony w czasie — najpierw jest informacja o proponowanych rozwiązaniach, potem następuje zbieranie opinii na ich temat.

Współdecydowanie. Chodzi tu nie tyle o uzyskanie opinii na temat propozycji samorządu, ile o autentyczne partnerstwo w budowaniu rozwiązań. Strony wspólnie definiują problemy i szukają dobrych rozwiązań. Komunikacja ma charakter równoczesny — procesy projektowania rozwiązań i ich konsultowania następują jednocześnie. Partycypacja oparta jest o uznanie zasady partnerstwa, jako podstawy wzajemnych relacji administracji i obywateli. Współdecydowanie oznacza też delegowanie części uprawnień na rzecz partnerów. W pełnej formie może oznaczać uznanie wiążącej mocy uzyskanych rozwiązań (jak na przykład w referendum).

Konsultacje społeczne są sposobem uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od podmiotów

(instytucji lub osób), których w pewien sposób dotkną, bezpośrednio lub pośrednio, skutki proponowanych przez administrację działań. Owe skutki mogą mieć charakter nałożonego obowiązku, przyznanego prawa, możliwości skorzystania ze środków finansowych zaplanowanych w programach publicznych, udziału we wdrażaniu działań administracji. Plany tych działań mogą być zawarte w projektach aktów prawnych, programach publicznych czy budżetach jednostek publicznych. Konsultacje są także wymianą informacji z opinią publiczną, dyskusją, dzieleniem się wiedzą, a nawet (do pewnego stopnia) władzą. Podmiotom społecznym konsultacja stwarza możliwość uzyskania wpływu na treść rozwiązań, a administracji szereg możliwości ulepszenia jej działań. Konsultacje ze społeczeństwem są zatem jednym z najistotniejszych środków osiągnięcia celów w polityce.

Podstawową cechą rzeczywistych konsultacji społecznych jest to, że uzyskanie opinii od określonych podmiotów jest świadomym celem organu administracji, który decyduje się na przeprowadzenie konsultacji. W związku z tym zamiar ten powinien być tak wyrażony przez zwracającego się o opinię, aby było jasne, że przekazany dokument nie służy jedynie poinformowaniu lub że jest zaproszeniem do negocjacji i tym samym do współdecydowania. Konsultacja zawiera w sobie wysłuchanie, dzielenie się wiedzą i informacją, dialog, debatę i analizę problemów dokonaną przez jej uczestników.

Konsultacje to coś więcej niż dostęp do informacji i coś więcej niż rozesłanie dokumentu do kilku wybranych partnerów z ukrytą nadzieją, że nie zgłoszą uwag. Celem konsultacji społecznych jest dotarcie do możliwie szerokiego audytorium i chęć zapoznania się z jego opiniami, aby poprawić jakość przygotowywanych rozwiązań, nawet, jeśli może to oznaczać ich zaniechanie. Z drugiej strony należy wyraźnie powiedzieć, że konsultacje to nie negocjacje — ostateczna decyzja spoczywa w rękach administracji publicznej.

Zasadniczą cechą konsultacji, która pozwala je odróżnić od innych form komunikacji, jest to, że odpowiedzialność za kształt i treść dokumentu poddanego konsultacji spoczywa na autorze dokumentu - instytucji, a uwzględnienie przekazanych mu opinii nie jest jego obowiązkiem, a jedynie prawem — o ile uzna to za wskazane i cenne dla merytorycznej zawartości dokumentu, bądź jego społecznej akceptacji.

STANDARDY I ZASADY KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Konsultacje powinny być **proaktywne** (wyprzedzające), a nie reaktywne. Oznacza to, że ich inicjowanie ma być integralnym elementem działań nowoczesnej administracji, a nie „akcją ratunkową”, gdy rodzi się napięcie z partnerami społecznymi. Konsultacje z pewnością nie służą komunikowaniu decyzji już podjętych.

Najważniejsze zasady efektywnych konsultacji społecznych są następujące:

Dobra wiara — konsultacje powinny być prowadzone z czystymi intencjami, nie powinny stanowić formy manipulacji politycznej ani mieć charakteru fasadowego.

Zasada poszanowania dobra ogólnospołecznego i interesu ogólnego — prowadzone konsultacje i ich efekty powinny mieć na względzie także interesy ogólne, a nie wyłącznie uczestników konsultacji.

Legalność — strony procesu legislacyjnego, a w szczególności administracja publiczna, powinny przestrzegać reguł prawnych w zakresie konsultacji i stosować się do „ducha” tych przepisów, nie zaś wyłącznie do ich litery.

Reprezentatywność i równość — wszyscy chętni (nie tylko partnerzy instytucjonalni, ale także pojedynczy obywatele) mogą brać udział w konsultacjach na równych prawach, z uwzględnieniem stopnia swej reprezentatywności dla określonego rodzaju interesów społecznych.

Rzetelność — przedstawiane opinie powinny być przygotowane rzetelnie i starannie, odzwierciedlając prawdziwe poglądy środowisk reprezentowanych przez partnerów społecznych, a ze strony administracji powinny być podjęte działania, które zapewniają najwyższy standard organizacyjny konsultacji.

Przejrzystość, otwartość — jawność konsultacji powinna być jej podstawową regułą i dotyczyć celu konsultacji, jej uczestników, zasad, procedur i efektu końcowego.

Kompleksowość — konsultacje, w zależności od potrzeb i szczebla, powinny mieć charakter ogólnokrajowy, sektorowy, regionalny lub lokalny.

Dokumentowanie — poszczególne kroki, poglądy, spotkania, mające miejsce w trakcie konsultacji, powinny być dokumentowane, a zainteresowani uczestnicy konsultacji mogą się do tych dokumentów odwoływać i wnioskować o ich korektę zgodnie ze stanem faktycznym.

Ciągłość i sprzężenie zwrotne — proces konsultacji ma mieć charakter ciągły, planowy i zmierzać do osiągnięcia zadeklarowanego celu. Uczestnicy konsultacji mają prawo spodziewać się publicznej reakcji na zgłaszane opinie, zarówno w trakcie debaty, jak i w czasie jej podsumowania.

Koordynacja — proces konsultacji powinien mieć koordynatora, którym jest osoba pełniąca istotną politycznie funkcję w jednostce publicznej (prezydenta miasta, starosty), przy pełnym zaangażowaniu podległej jej administracji. Administracja publiczna przestrzegająca tych zasad ma prawo oczekiwać od partnerów społecznych dwóch rzeczy: uznania faktu posiadania przez nią legitymizacji demokratycznej oraz wzięcia przez partnerów odpowiedzialności za przedstawione opinie.

NARZĘDZIA DO PRZEPROWADZANIA KONSULTACJI

W stosunku do różnych środowisk stosować trzeba różne techniki i różne powinny być też oczekiwania wobec opinii, jakie można uzyskać. Dla przykładu, w stosunku do osób, które znają zagadnienie (personel, eksperci, grupy interesu, osoby bezpośrednio zaangażowane w realizację danego przedsięwzięcia względnie jego adresaci) można używać metod takich, jak kwestionariusze czy zaproszenie do pisemnego skomentowania proponowanych rozwiązań. Dla osób nie związanych bezpośrednio z wdrażaniem lub korzystaniem z danego rozwiązania (szeroko rozumiana opinia publiczna, środowiska nie związane bezpośrednio z konsultowanym zagadnieniem) należy raczej stosować techniki takie jak spotkania, dni otwarte, wystawy, grupowe wywiady zogniskowane.

Informowanie to fundament

Istnieje istotna różnica pomiędzy dostępem do informacji, a informowaniem. W pierwszej sytuacji działania administracji mają charakter reaktywny, zaś w drugiej aktywny. Poniżej kilka przykładów narzędzi udostępniania informacji.

Formy udostępniania informacji

Bierne

- infolinia w urzędzie,
- kiosk z informacjami w formie wyodrębnionego miejsca lub terminala komputerowego,
- broszury informacyjne dla obywateli,
- Biuletyn Informacji Publicznej (z prawdziwego zdarzenia),
- strona internetowa z możliwością zadawania pytań, wyszukiwania dokumentów, transmisji posiedzeń, subskrypcji informacji w formie biuletynów lub syndykowania informacji (pobierania informacji, których typ został uprzednio zdefiniowany przez użytkownika),
- otwarte spotkania informacyjne, dni otwarte etc.,
- możliwość uczestniczenia w charakterze obserwatorów w posiedzeniach organów kolegialnych administracji (w tym różnego rodzaju komisji).

Aktywne

- konferencje prasowe,
- ogłoszenia w prasie,
- audycje w mediach,
- wydawanie własnego biuletynu informacyjnego,
- otwarte prezentacje lub wystawy projektów.

Zapytaj własnych pracowników

Jest to jedna z najprostszych metod zbierania opinii o proponowanych rozwiązaniach. Oczywiście nie są to konsultacje społeczne we właściwym znaczeniu tego słowa, ale nie dyskwalifikuje to tej metody jako dobrego sposobu na zdobycie danych, szczególnie w pierwszej fazie projektu. Działanie to opiera się na dostarczaniu opinii przez tych pracowników urzędu, którzy mają bezpośredni kontakt z osobami i organizacjami zainteresowanymi kwestiami podlegającymi konsultacjom. Wykorzystując normalne procedury obowiązujące w urzędach (notatki, rozmowy, narady), można uzyskać wiedzę na temat tego, co budzi niepokój i sprzeciw podmiotów zainteresowanych i co należałoby zmienić. Jednak uzyskane w ten sposób uwagi nie są reprezentatywne, a pracownicy nie zawsze są na tyle wyszkoleni, by dobrze odczytywać poglądy i nastroje osób bezpośrednio zainteresowanych konsultowanymi zagadnieniami. Dodatkowo może pojawić się problem polegający na tym, że pracownicy nie będą zainteresowani ujawnianiem krytycznych opinii na temat obszarów, za które są odpowiedzialni.

Analiza informacji zwrotnych — komentarze, opinie i skargi

Metoda ta polega na zachęcaniu potencjalnych partnerów do wyrażania swoich opinii i komentarzy do przedłożonych wcześniej propozycji. Opinie te mogą być wyrażane zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej. Przy jej zastosowaniu bardzo istotne jest rozpowszechnienie informacji o możliwości wyrażania tego typu komentarzy, jak również wypracowanie sprawnej procedury ich przyjmowania. Do zalet tej metody można zaliczyć bezpłatne otrzymanie opinii zwrotnych (ocen) ukazujących słabe i mocne strony przedłożonych propozycji, łatwy sposób prowadzenia, oszczędność czasu i środków oraz pokazanie, że urząd jest otwarty na uwagi ze strony społeczeństwa. Niewątpliwą wadą jest mała reprezentatywność otrzymanych opinii, a także fakt, że na ogół opinie te prawdopodobnie będą się w większym sposób odnosić do negatywnych stron obecnych rozwiązań niż do proponowanych zmian.

Dni otwarte, pokazy uliczne, wystawy

Dni otwarte i różnego rodzaju wystawy mogą być wydarzeniami o charakterze formalnym, połączonymi ze specjalistycznymi dyskusjami i prezentacjami. Mogą jednak, podobnie jak pokazy uliczne, przybrać nieco luźniejszą formułę i w ten sposób stać się doskonałymi okazjami do udzielania informacji i odpowiadania na pytania osób niezainteresowanych oficjalnymi spotkaniami. Bardzo ważny w tym przypadku jest odpowiedni wybór miejsca i czasu tych przedsięwzięć, umożliwiającą udział jak najszerszej liczbie obywateli oraz przygotowanie atrakcyjnych materiałów informacyjnych i promocyjnych. Organizacja tego typu wydarzeń nie ma na celu uzyskania konkretnych opinii zwrotnych na temat zagadnień podlegających konsultacjom, lecz przede wszystkim koncentruje się na wzbudzeniu zainteresowania społecznego.

Spotkania otwarte

Spotkania otwarte są skierowane do szerokiego grona osób zainteresowanych, umożliwiają uzyskanie szerszej informacji i publiczne wyrażenie opinii na temat kwestii podlegających konsultacjom społecznym. Spotkania te są zazwyczaj organizowane w miejscach publicznych, aby wszyscy zainteresowani mogli brać w nich udział. Dlatego tak ważna staje się kwestia dotarcia z informacją o planowanym spotkaniu do wszystkich potencjalnie zainteresowanych. W niektórych przypadkach, czy to ze względu na liczbę uczestników, czy też na charakter omawianych zagadnień, warto podzielić uczestników na mniejsze grupy: albo pracujące równolegle nad tym samym zagadnieniem, albo nad podzielonymi między grupami odrębnymi aspektami danego problemu. Małe grupy dają szansę na zmianę zwykle dość jednokierunkowego charakteru spotkania na bardziej interaktywne i dwukierunkowe. Więcej osób ma też szansę na wyrażenie swojej opinii. Mimo otwartego charakteru spotkań nieomal z zasady nie tworzą one reprezentatywnego audytorium. Często osoby uczestniczące w takich spotkaniach mają tendencję do koncentrowania się na kwestiach lokalnych, bieżących czy wręcz osobistych. Także w środowisku organizacji pozarządowych powtarzającym się elementem spotkań są niewiele wnoszące do tematu serie

autoprezentacji (zasług lub żalów) poszczególnych organizacji. Reasumując, spotkania są ważną, ale dalece niewystarczającą formą konsultacji.

Wykorzystanie grup przedstawicielskich

Metoda ta polega na zaproszeniu do konsultacji organizacji branżowych i wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych, reprezentujących poszczególne środowiska. Ich wiedza i doświadczenie, często o charakterze eksperckim, sprawiają, że przedstawiane przez nich opinie są zazwyczaj bardzo wartościowe. Istotna jest staranność w docieraniu do tego typu organizacji, jak również zgromadzenie informacji o grupach, które reprezentują oraz zakresie ich działalności. Konsultacje mogą przybrać charakter dyskusji, w której udział biorą wszystkie organizacje naraz, albo oddzielnie prowadzonych rozmów dwustronnych. Korzyścią płynącą z zastosowania tej metody jest uzyskanie — i to stosunkowo tanio i szybko — konkretnych informacji oraz stworzenie platformy do wymiany poglądów na temat szczegółowych rozwiązań. Trzeba jednak przestrzec przed nadmiernymi oczekiwaniami, wykraczającymi poza samo spotkanie. Dobrze przeprowadzone może być źródłem cennych informacji, ale nie można zakładać, że jego uczestnicy samorzutnie gotowi są na dłuższą metę angażować się w proces, dostarczając ekspertyz i gotowych rozwiązań. Chcąc je uzyskać, organizatorzy konsultacji powinni pomyśleć być może o wsparciu finansowym dla tego rodzaju działań. Warto też przypomnieć, że wiele organizacji może być skoncentrowanych na reprezentowaniu wyłącznie określonej grupy społecznej i dlatego w praktyce trudno którąkolwiek z nich traktować jako reprezentatywną dla wszystkich zainteresowanych. Nie jest to powód do ignorowania ich opinii, ale postulat takiego dobierania organizacji, aby tworzyły szeroką panoramę punktów widzenia.

Wywiady indywidualne

Metoda ta pozwala na zdobycie szczegółowej wiedzy na temat poglądów, postaw, zachowań i motywacji wybranych grup osób. W przypadku konsultacji społecznych wywiady mogą stanowić jedynie wstęp do pogłębionych badań lub też mogą być wykorzystywane w stosunku do osób wyłączonych z głównego nurtu konsultacji. Ich fachowe przeprowadzenie, ze względu na niezbędny do tego czas i wymaganą dokumentację rozmowy, może być dość kosztowne i wymaga zaangażowania specjalistów.

Grupy fokusowe

Prowadzenie konsultacji społecznych za pomocą małych grup fokusowych (inna nazwa: zogniskowane wywiady grupowe) dyskutujących o wybranych kwestiach, jest przydatne dla uzyskania pogłębionej wiedzy o poglądach specyficznych grup społecznych i ich potrzebach, trudnych do ustalenia w tradycyjnych badaniach na próbie reprezentatywnej (np. potrzeby rodziców wychowujących niepełnosprawne dzieci). Podobnie jak w przypadkach wywiadów, należy się liczyć z większymi kosztami i koniecznością znalezienia specjalistów. Grupy fokusowe stanowią dobre uzupełnienie innych metod i są szczególnie przydatne w fazie projektowania większych przedsięwzięć konsultacyjnych.

Badania na próbie reprezentatywnej

Dzięki badaniom ilościowym instytucja prowadząca konsultacje uzyskuje konkretne dane statystyczne. Metoda ta pozwala bowiem na poznanie poglądów reprezentatywnej grupy obywateli. Umożliwia także porównywanie wyników uzyskiwanych w regularnych odcinkach czasu. Badania na próbie reprezentatywnej mogą być prowadzone różnymi technikami (pocztowymi, wywiadu bezpośredniego, badania telefonicznego etc.). Mogą to być badania poświęcone wyłącznie zagadnieniom jednego zlecniodawcy lub też (taniej) można włączyć nasz blok pytań do regularnie powtarzanych badań omnibusowych. Zaprojektowanie badania i jego realizacja wymaga w każdym wypadku nadzoru metodologicznego ze strony specjalisty (osoba taka może być pracownikiem urzędu lub firmy zewnętrznej). Jest to szczególnie ważne wzięwszy pod uwagę wysokie koszty, jakie na ogół związane są z zastosowaniem tej metody.

Konsultacje pisemne

Metoda ta polega przede wszystkim na przygotowaniu dokumentu konsultacyjnego. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że w przypadku tego typu konsultacji rolą zainteresowanych partnerów społecznych jest przygotowanie pisemnych odpowiedzi na otrzymany wcześniej dokument.

Powinien on zawierać zaproszenie do konsultacji, przedstawienie przedmiotu konsultacji — na ogół w formie pytań — oraz szczegółową informację o tym, jakie są zasady uczestnictwa w procesie (kto, do kiedy i gdzie może zgłaszać uwagi etc.). Dokument konsultacyjny powinien też zawierać metryczkę charakteryzującą istotne cechy podmiotu zgłaszającego opinie (typ instytucji, region etc.) — oczywiście metryczka powinna także zawierać możliwość podania nazwy instytucji lub nazwiska i imienia osoby. Jeśli częścią opinii jest pytanie, rzecz jasna konieczne jest miejsce na adres zwrotny, na który będzie można skierować odpowiedź. W przypadku konsultacji elektronicznych możliwe jest po prostu umieszczenie odpowiedzi na stronach internetowych instytucji prowadzącej konsultacje.

Wysłuchania opinii publicznej

Procedura wysłuchań opinii publicznej (ang. public hearing) umożliwia każdemu zainteresowanemu zaprezentowanie swojego poglądu bezpośrednio przed tymi, którzy są odpowiedzialni za rozwiązania legislacyjne lub techniczne w tej kwestii. Reguły przesłuchań mogą się różnić w szczegółach, jednak łączy je specyficzna sekwencja działań: ogłoszenie lub zaproszenie do udziału, zgłoszenie udziału, wysłuchanie, sformułowanie i upublicznienie przebiegu i wniosków z przesłuchań. W wysłuchaniu może uczestniczyć każdy, kto wyrazi taką chęć, choć regulowany może być czas wystąpień oraz proporcja poszczególnych grup uczestników (np. osób fizycznych, organizacji, ekspertów). Reguły wypowiedzi są sformalizowane (jawność tożsamości wypowiadających się, równy czas wypowiedzi dla każdego z mówców itd.).

PO ZAKOŃCZENIU KONSULTACJI — JAK TO WSZYSTKO ZEBRAĆ?

Konsultacje mają sens tylko wtedy, gdy przynoszą jakiś skutek. Po pierwsze, konieczna jest analiza zebranych materiałów. Analiza stanowiąca coś więcej niż proste zebranie informacji. Niezbędna jest kategoryzacja zebranych informacji, interpretacja i rozumienie wagi poszczególnych opinii w kontekście tego, kto jest ich autorem. Po drugie, organizatorzy konsultacji powinni przedstawić publicznie raport z wynikami. W raporcie musi się znaleźć: przypomnienie celów konsultacji i zagadnień, jakie były jej przedmiotem; opisanie metod, jakimi konsultacje były prowadzone; określenie liczby instytucji, środowisk i osób, które uczestniczyły w konsultacjach (wskazując konkretne nazwy i określając profil istotnych cech społecznych uczestników); ustosunkowanie się przez organizatora do uwag zgłoszonych w trakcie konsultacji — w szczególności wskazanie tych, które uwzględnione będą w ostatecznym kształcie konsultowanych rozwiązań

. Po trzecie,

organizatorzy konsultacji powinni w jakiejś formie skontaktować się przynajmniej z niektórymi uczestnikami konsultacji. Wypada podziękować im za uczestnictwo, przesłać raport z konsultacji, a tam, gdzie jest to uzasadnione, odnieść się do zgłoszonych przez nich uwag.